

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
حوزه علمیه خواهران الزهرا(س)

عنوان تحقیق

تثلیث

تهیه و تنظیم :
سیده زهرا میرعیسی خانی

چکیده

در این مقاله ، به بررسی مساله تثلیث در دو فصل پرداخته شده است . فصل اول ، به نام کلیات ، در بر دارنده موضوعاتی مثل ، تعریف و تبیین موضوع، پیشینه تحقیق ، ضرورت تحقیق، سوالات و کلید واژه تحقیق می باشد . فصل دوم ، به بررسی مطالبی چون توحید در سنت مسیحی ، تثلیث در سنت مسیحی و جمع آن با توحید ، بیان معنای لغوی و اصطلاحی تثلیث ، تاریخچه تثلیث ، آموزه تثلیث در کتاب مقدس ، مخالفت عقل با تثلیث ، مخالفت تعالیم اناجیل با مسئله تثلیث ، مخالفت قرآن با تثلیث ، و ظهور توجیه گرایی در مسیحیت پرداخته شده است .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول (کلیات)
۱	تعریف و تبیین موضوع
۱	پیشینه تحقیق
۱	ضرورت تحقیق
۱	سوالات تحقیق
۲	کلید واژه
۳	فصل دوم
۳	توحید در سنت مسیحی
۴	تثلیث در سنت مسیحی و جمع آن با توحید
۴	تثلیث چیست ؟
۴	الف - تثلیث در لغت
۵	ب - تثلیث در اصطلاح
۷	تاریخچه تثلیث (تثلیث نزد بت پرستان و هندوها)
۱۰	آموزه تثلیث در کتاب مقدس
۱۱	مخالفت تثلیث با حکم عقل
۱۳	مخالفت تثلیث با تعالیم اناجیل
۱۴	مخالفت قرآن با تثلیث
۱۹	احتجاج به تثلیث در روایات (مناظره بریهه با هشام بن حکم)
۲۰	ظهور توجیه گرایی در مسیحیت
۲۵	نتیجه گیری
۲۶	پی نوشت
۲۸	فهرست منابع

فصل اول (کلیات) تعریف و تبیین موضوع

یکی از اعتقادات اصولی در ادیان الهی ، اصل توحید است . اما در برخی موارد با گذشت زمان ، ادیان الهی دچار تحریف گشته و برخی از اعتقاداتی که برخاسته از فکر ناقص بشری است وارد این ادیان گشته ، و گاهی یکی از اصول اساسی آن آیین محسوب شده است .

یکی از این اعتقادات ، اعتقاد به تثلیث است که وارد دین مسیحیت شده ، به طوری که نمی توان کسی را مسیحی دانست در حالی که به این عقیده ، معتقد نباشد .

تثلیث یعنی این که ، خدا در عین این که واحد است ، سه گانه است و دارای سه اُقنوم (پدر،پسر و روح القدس) می باشد .

این اعتقاد اگر چه با تفکر و تعقل قابل درک نیست، اما مسیحیان این امر را با این بیان توجیح می کنند که عقل بشر از درک برخی مسائل دینی عاجز است و به عبارتی نباید مسائل دینی را با عقل ناقص بشری سنجید و انتظار داشت که عقل بشر مسائل عمیق دینی را درک کند .

در این مقاله سعی شده است به تبیین این مساله و بیان اندیشه های مختلف مسیحیان درباره تثلیث پرداخته شود . همچنین در ادامه احتجاجاتی که قرآن برای حل این مساله بیان کرده آورده شده و دلایل عقلی در ردّ این عقیده بیان گشته است .

پیشینه تحقیق

با بررسی در برخی مجلات و مقاله های موجود ، مقاله ایی با این موضوع یافت نشد.

ضرورت تحقیق

امروزه با گسترش روز افزون ارتباطات و حجم گسترده انتقال اطلاعات ، آدمی با سرعت می تواند با بسیاری از اعتقادات آشنا شود و اگر اطلاعاتی کافی و عقیده ای راسخ در مورد دین حق نداشته باشد به سرعت رو به انحطاط و نابودی می رود .

یکی از این اعتقادات ، عقیده تثلیث است که با وجود انواع شبکه های ماهواره ای که به تبلیغ دین مسیحیت پرداخته شده است ، آشنایی با این دین و بازشناخت اعتقادات صحیح از ناصحیح و سرّ از ناسرّ ضروری به نظر می رسد تا خود را از گزند افکار انحرافی باز دارد . و همچنین اطلاعاتی هرچند ناچیز در اختیار علاقمندان قرار دهد .

سوالات تحقیق

سوال اصلی: قرآن با چه دلایلی اعتقاد به تثلیث را رد می کند ؟

سوالات فرعی : ۱- تثلیث چیست ؟

- ۲- آیا اعتقاد حضرت عیسی (علیه السلام)، اعتقاد به تثلیث را به عنوان یکی از اصول اساسی در دین مسیحیت، از جانب پروردگار، بیان کرده است؟
- ۳- آیا اعتقاد به تثلیث از ادیان و فرقه های دیگر وارد مسیحیت شده است؟
- ۴- چه فرقه ها و آئین های دیگر به تثلیث اعتقاد دارند؟
- ۵- نظر اناجیل درباره تثلیث چیست؟
- ۶- مسیحیان چه توجیهاتی برای پذیرفتن اعتقاد تثلیث آورده اند؟
- ۷- با چه دلایل عقلی می توان اعتقاد به تثلیث را رد کرد؟

کلید واژه

- ۱- تثلیث: تثلیث در لغت به معنای سه انگاری و سه گانه پرستی است و در اصطلاح به معنای قائل بودن به سه مبدأ و اقنوم پدر، پسر و روح القدس می باشد.
- ۲- اقنوم: اصل چیزی، سبب اشیاء
- یکی دیگر از کلماتی که در طول مقاله چند بار با آن برخورد می شود، کلمه است که در اینجا لازم می بینم که آن را توضیح دهیم.
- ۳- کلمه؛ در عهد عتیق و جدید و قرآن، « کلمه » به کار رفته است. در متافیزیک یونان باستان از کلمه به «لوگوس» تعبیر می شده است. در تلقی حکمای موخد یونان، « لوگوس » همان نظام و نیروئی است که بر «وجود» احاطه دارد، احاطه در «خلق» و «نظم» و «امر». لوگوس در فلسفه الهی یونان به معنای: عقل و نیروی مدبر نیز آمده است. آن گونه که برخی فلاسفه یونانی عقل انسانی را جزئی از عقل کل (خدایی) می دانستند.
- در تورات کلمه به معنای « غایت و آفریده » آمده است.
- در اناجیل « کلمه » به معنای « تمجید و ظهور » آمده است. در انجیل یوحنا از عیسی بن مریم به « کلمه » تعبیر شده است. «... در ابتدا کلمه بود، کلمه در نزد خدا بود، کلمه خدا بود، همه چیز بواسطه او آفریده شد... «کلمه» جسم گردید و میان ما ساکن شد، پر از فیض و راستی، جلال او را دیدم، جلالی شایسته پسر یگانه پدر...». از این قبیل تعابیر در اناجیل زیاد به چشم می خورد. اناجیل «کلمه» را خدا معرفی کرده اند و بعد از « کلمه » در « عیسی » تجلی پیدا کرده است. مردم هم خدا را دیده اند. این تلقی شرک آلود ناشی از رسوبهای تفکرات دوران بت پرستی اروپا است. در قرآن نیز عیسی « کلمه » نامیده شده است که توسط جبرئیل به مریم القا شده است.^۱

به هر حال اندیشه سرّ بودن آموزه تثلیث و اینکه این آموزه برای عقل بشری قابل درک نیست ، در میان عالمان مسیحی قدیم و جدید شایع است . در کتاب اعتقاد نامه رسمی کلیسای کاتولیک آمده است : « تثلیث به معنای دقیق کلمه سرّ ایمان است ؛ یکی از اسراری که در خدا مخفی است و سرّی است که شناخت آن بدون وحی از عالم بالا ممکن نیست . مطمئناً خدا آثاری از وجود تثلیثی خود را در عمل خلقت و وحی عهد قدیم به جا گذاشته است ؛ اما اصل وجود تثلیثی اش سرّی است که عقل بشری صرف قادر به درک آن نیست و خود دین بنی اسرائیل قبل از تجسد پسر خدا و ارسال روح القدس ، قادر به درک آن نبوده است . »

پس عقل بشری قادر به درک تثلیث نیست و تنها راه شناخت آن وحی است و با اینکه در عهد قدیم به این آموزه اشاره شده ، قبل از آمدن مسیح مردم قادر به درک آن نبوده اند . نویسنده ای دیگر می گوید : « تعلیم در مورد تثلیث اقدس را نمی توان درالاهیات طبیعی (عقلی) پیدا کرد ؛ بلکه از مکاشفه الاهی در مسیح می توان به آن پی برد . با استدلال منطقی می توانیم بفهمیم که خدای واحد وجود دارد ؛ ولی وجود تثلیث در خدای واحد را از طریق مکاشفه الاهی درک می کنیم . او همچنین می گوید : « باید اعتراف کرد که تثلیث اقدس یکی از اسرار مهم الاهی است . ممکن است عده ای آن را یک معمای فکری یا حتی ضد و نقیض بدانند . این تعلیم با وجودی که اسرار آمیز به نظر می رسد ، ولی ساخته تفکر بشری نیست ؛ بلکه مکاشفه الاهی می باشد . »

به این ترتیب همگان معترف اند که این آموزه از طریق عقل بشری به دست نمی آید و تنها از طریق وحی می توان آن را شناخت .^{۴۹}

پاسخ

اولاً: ایمان به عقیده ای فرع بر تعقل و علم به آن می باشد و اگر انسان نمی تواند چیزی را تعقل کند چگونه می تواند به آن ایمان آورد .

ثانیاً : در مورد احکام شرعی ، از آن جهت که از امور تعبدی است لذا انسان باید به آن ها ایمان آورد ولی در مورد مسائل اعتقادی ، قبل از ایمان به آن ها ، تعقل و فهم و علم به آن ها ضروری است .

ثالثاً : فرق است بین این که قضیه ای را عقل نمی تواند درک کند چون قاصر از فهم آن است و این که مخالف با عقل و ادراک بشری واز محالات است ، و در مورد تثلیث از قسم دوم است و لذا چنین عقیده ای که عقل بشر آن را رد می کند ، نمی توان به آن ایمان آورد .^{۵۰}

نتیجه گیری

یکی از ادیان الهی ، مسیحیت است . این دین الهی ، مانند سایر ادیان ، دارای اصولی اساسی است . یکی از این اصول که در تمام ادیان الهی مشترک است ، اصل توحید است و آن یگانه دانستن ذات خداوندی است . اما دین مسیحیت ، در طی قرون متمادی و به سبب نفوذ افکار و عقاید هندو ، برهمنی ، مصری و ... دچار تحریف گشت و به مسئله تثلیث ، به جای مسئله توحید معتقد شد . واکنون ، این اعتقاد ، به عنوان اصل اساسی مسیحیت به شمار می رود .

اما قرآن این عقیده را به شدت نفی کرده و با دلایل و احتجاجاتی درصدد رد و بطلان آن برآمده است و معتقدان به این عقیده را مشرک و کافر می نامد .

علاوه بر قرآن ، در سخنان موجود در اناجیل که حاصل فکری بشری است ، نمی توان رد پائی از تثلیث دید و خود حضرت مسیح نیز در بیانات خود به این اصل هیچ اشاره ائی نکرده اند و افرادی که نسبت به ذات خداوند دچار شرک شوند را افرادی معرفی می کند که به بهشت راه نمی یابند .

پس با این بیان ، عقیده تثلیث ، نه با عقل ناقص بشری و نه حتی با مطالب موجود در کتب آسمانی ، قابل حل نیست و باطل می باشد .

پی نوشت

۱. مبلغی آبادانی ، تاریخ ادیان و مذاهب جهان ، جلد دوم ، ص ۷۰۸ و ۷۰۹
۲. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۲۰
۳. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۷۸
۴. علی ربانی گلپایگانی ، عقاید استدلالی، ص ۹۷
۵. دکتر محمد معین ، فرهنگ معین ، جلد اول ، ص ۷۲۴
۶. دکتر محمد معین ، فرهنگ معین ، جلد اول ، ص ۲۲۷
۷. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۹
۸. طباطبایی ، ترجمه تفسیر المیزان ، سید محمد باقر موسوی همدانی ، ج ۳، ص ۴۵۱
۹. آرمان رشدی ، مقاله تثلیث چیست ؟ ص ۸ ، سایت کانون اندیشه مسیحی
۱۰. آرمان رشدی ، مقاله تثلیث چیست ؟ ص ۷ ، سایت کانون اندیشه مسیحی
۱۱. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۲۴ و ۱۲۵
۱۲. توماس میشل ، کلام مسیحی ، ترجمه حسین توفیقی، قم ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ، چاپ اول ، ۱۳۷۷ ، ص ۷۶
۱۳. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۲۶
۱۴. ص ۳۳۴ ، پیام قرآن ، مکارم شیرازی ، جلد سوم ، درالکتب اسلامیه ، چاپ هشتم ، تهران ۱۳۸۶
۱۵. همان ، ص ۳۳۵
۱۶. همان ، ص ۳۳۶
۱۷. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۰
۱۸. طباطبایی ، ترجمه المیزان ، سید محمد باقر موسوی همدانی، ج ۳، ص ۴۹۵
۱۹. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۰
۲۰. همان ، ص ۸۱
۲۱. علی ربانی گلپایگانی، عقاید استدلالی، جلد اول ، ص ۹۸
۲۲. مبلغی آبادانی، تاریخ ادیان و مذاهب جهان ، جلد دوم ، ص ۷۴۱
۲۳. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۳۲
۲۴. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۳۳
۲۵. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۷۹
۲۶. همان ، ص ۸۲
۲۷. همان ، ص ۸۳

۲۸. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۲۱ و

۱۲۲

۲۹. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۴

۳۰. همان ، ص ۸۵

۳۱. همان ، ص ۸۶

۳۲. همان

۳۳. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۳۴

۳۴. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۷

۳۵. قرآن کریم (سوره مائده آیات ۷۳ تا ۷۵)

۳۶. ناصر مکارم شیرازی ، تفسیر نمونه ، جلد ۵ ، ص ۳۳

۳۷. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۳۵

۳۸. توماس میشل ، کلام مسیحی ، ترجمه حسین توفیق ، ص ۷۹-۸۰

۳۹. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۸

۴۰. طباطبایی ، ترجمه تفسیر المیزان ، سید محمد باقر موسوی همدانی ، ج ۳ ، ص ۴۳۲

۴۱. جعفر سبحانی ، منشور جاوید، ج ۱۲ ، ص ۴۲۵

۴۲. همان ، ص ۴۲۶

۴۳. همان ، ص ۴۲۷

۴۴. سایت <http://www.askquran.ir/>

۴۵. محمد بن علی بابویه (شیخ صدوق) ، التوحید، محمد علی سلطانی ، ص ۴۱۵-۴۱۷

۴۶. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۸۰

۴۷. همان، ص ۸۹-۹۲

۴۸. عبدالرحیم سلیمانی اردستانی ، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، ص ۱۲۸

۴۹. همان، ص ۱۳۰

۵۰. علی اصغر رضوانی ، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات ، ص ۹۳

فهرست منابع

• قرآن کریم

۱. آرمان رشدی، مقاله تثلیث چیست؟ ص ۷، سایت کانون اندیشه مسیحی
۲. بابویه، محمد بن علی (شیخ صدوق)، التوحید، محمد علی سلطانی، انتشارات ارمغان طوبی، تهران، چاپ چهارم، ۱۳۸۷
۳. رضوانی، علی اصغر، نگاهی به مسیحیت و پاسخ به شبهات، انتشارات جمکران، چاپ اول، ۱۳۸۵، قم
۴. سلیمانی اردستانی، عبدالرحیم، در آمدی بر الاهیات تطبیقی اسلام و مسیحیت، انتشارات کتاب طه، چاپ اول، ۱۳۸۲، قم
۵. سایت <http://www.askquran.ir/>
۶. سبحانی، جعفر، منشور جاوید، انتشارات موسسه سیدالشهداء، قم، ۱۳۶۹، مجلدات ۱۲
۷. طباطبایی، ترجمه تفسیر المیزان، سید محمد باقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ سیزدهم، تابستان ۱۳۸۰، مجلدات ۲۰
۸. گلپایگانی، علی ربانی، عقاید استدلالی، انتشارات نصاب، قم، چاپ اول، ۱۳۸۰
۹. مبلغی آبادانی، تاریخ ادیان و مذاهب جهان، مجلدات ۳
۱۰. محمد بن علی بابویه (شیخ صدوق)، التوحید، محمد علی سلطانی، انتشارات ارمغان طوبی، تهران، چاپ چهاردهم، ۱۳۸۷
۱۱. معین، محمد، لغتنامه معین، نشر بهزاد و ناهید، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۲
۱۲. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب اسلامی، چاپ سی و یکم، مجلدات ۲۷
۱۳. مکارم شیرازی، ناصر، پیام قرآن، دارالکتب اسلامی، چاپ هشتم، تهران ۱۳۸۶، مجلدات ۱۰
۱۴. میشل، توماس، کلام مسیحی، حسین توفیقی، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، قم، چاپ اول، ۱۳۷۷